

Верховний
Суд

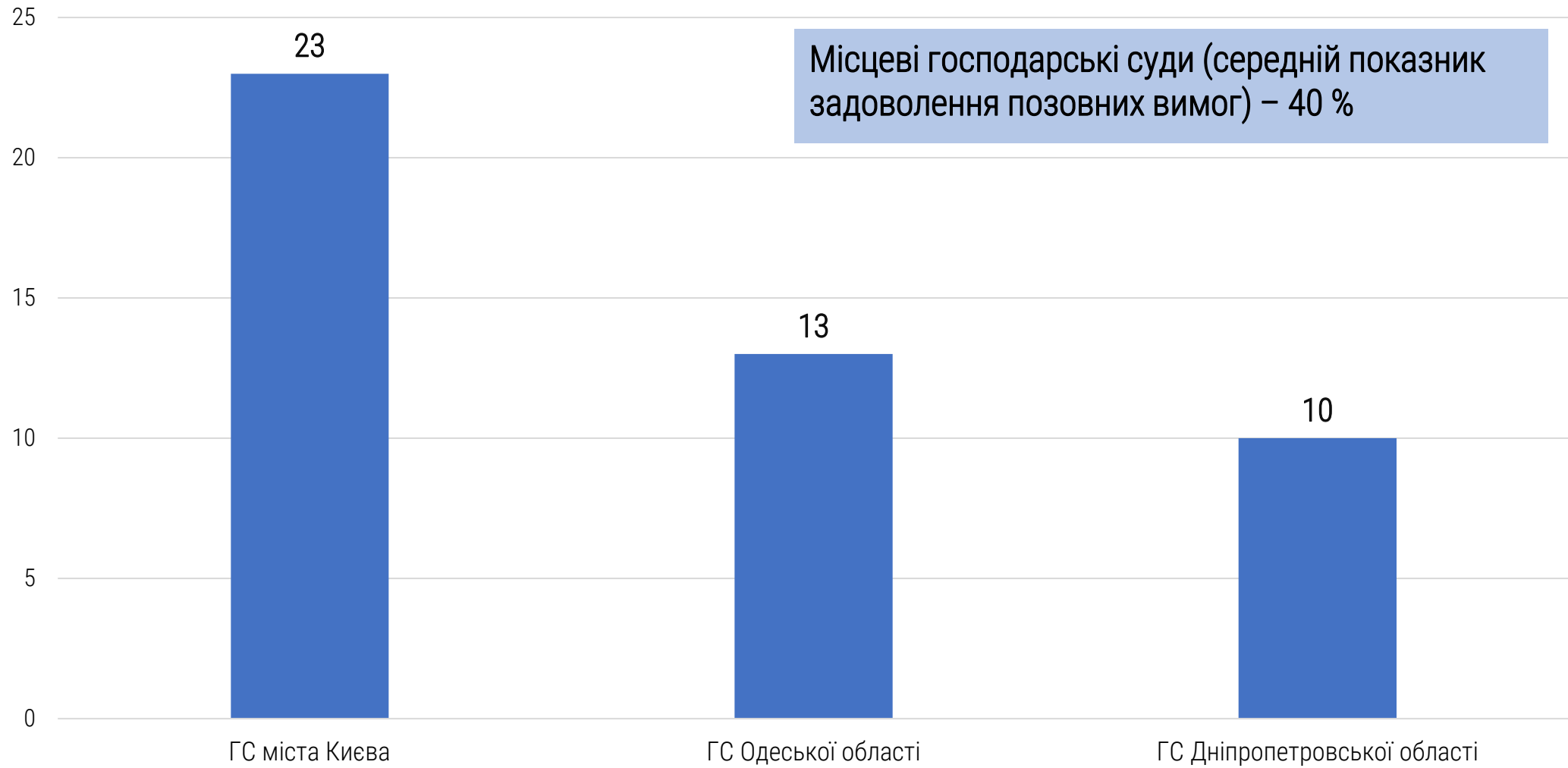
Касаційний господарський суд

Корпоративні спори: останні тенденції у практиці Верховного Суду

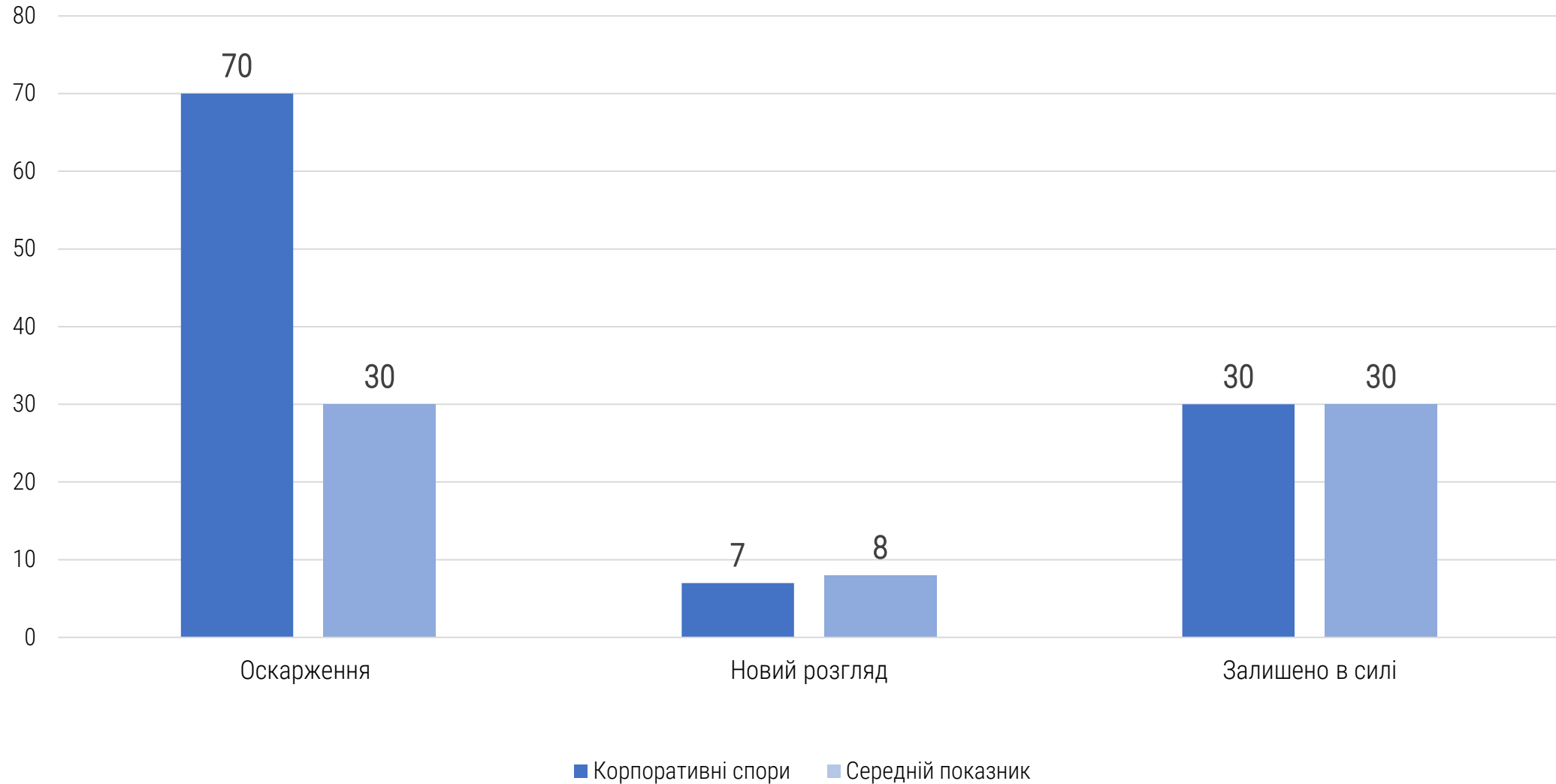
Олеся Лукомська

начальник управління аналітичної та правової роботи КГС ВС
департаменту аналітичної та правової роботи Апарату ВС

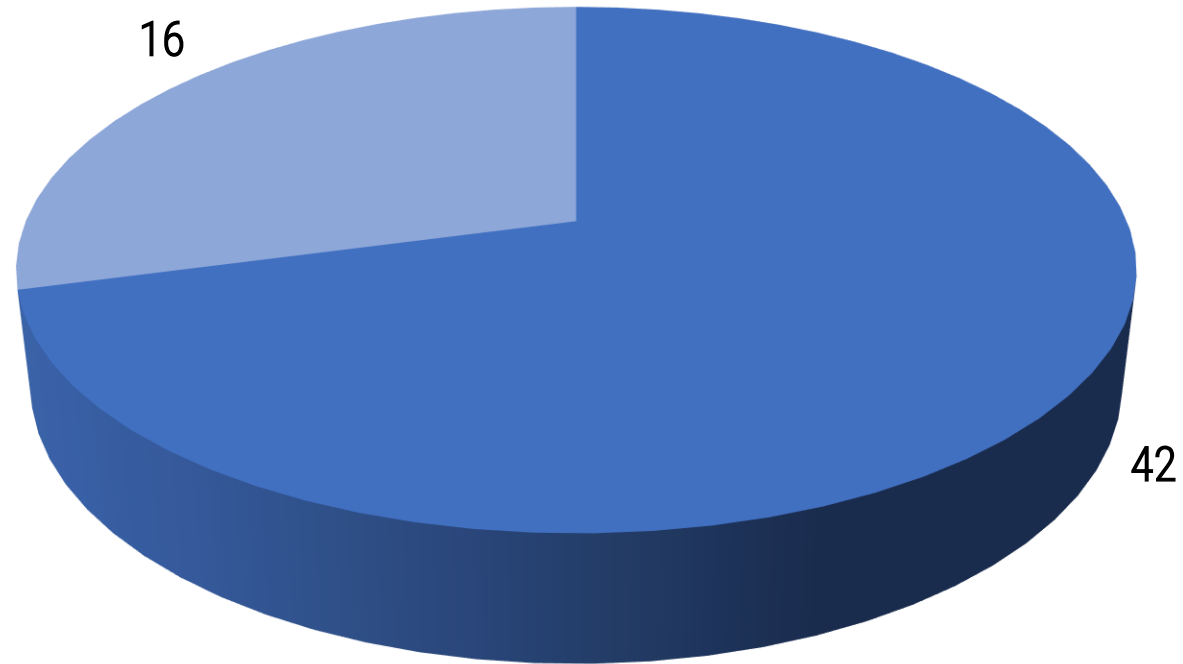
Лідери серед місцевих господарських судів з розгляду справ із корпоративних спорів за 2021–2024 роки, у %

Результативність здійснення правосуддя КГС ВС у справах з корпоративних спорів, у %

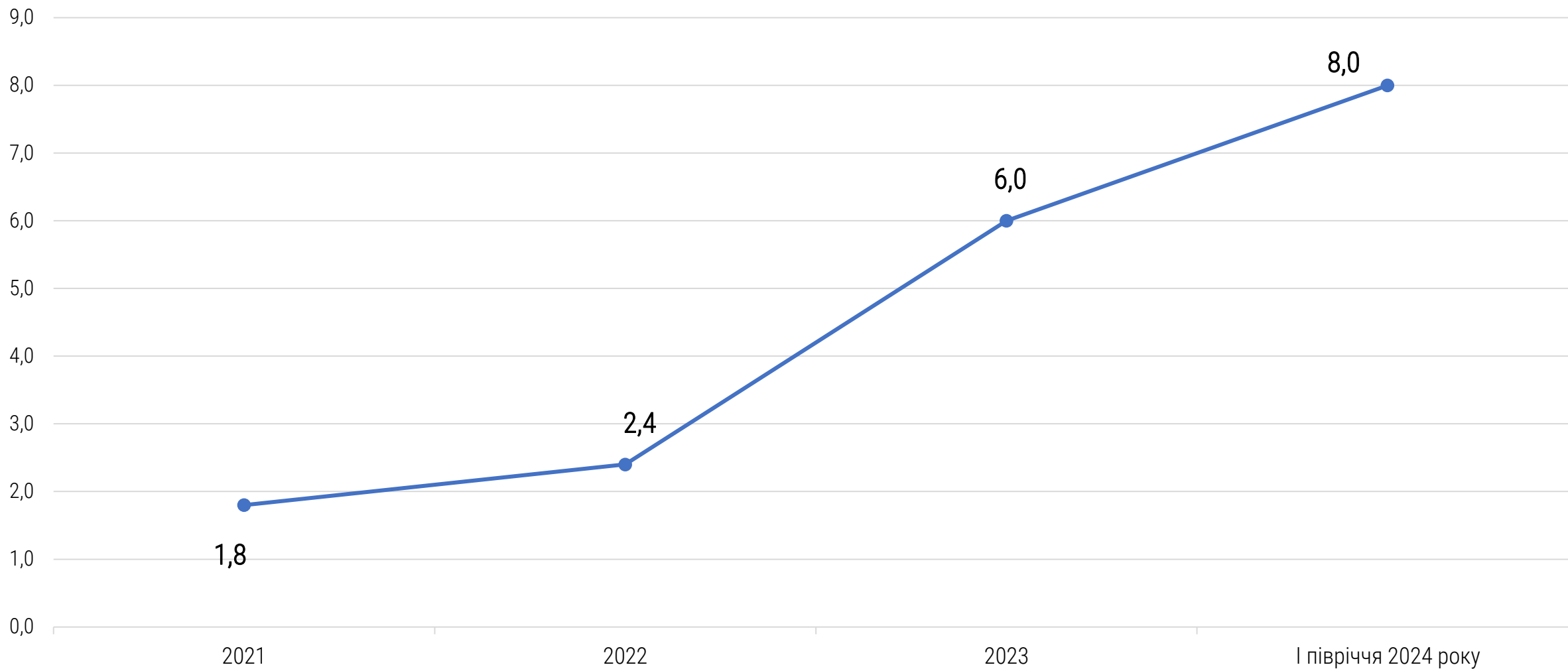
Структура вирішених справ з корпоративних спорів КГС ВС, у %

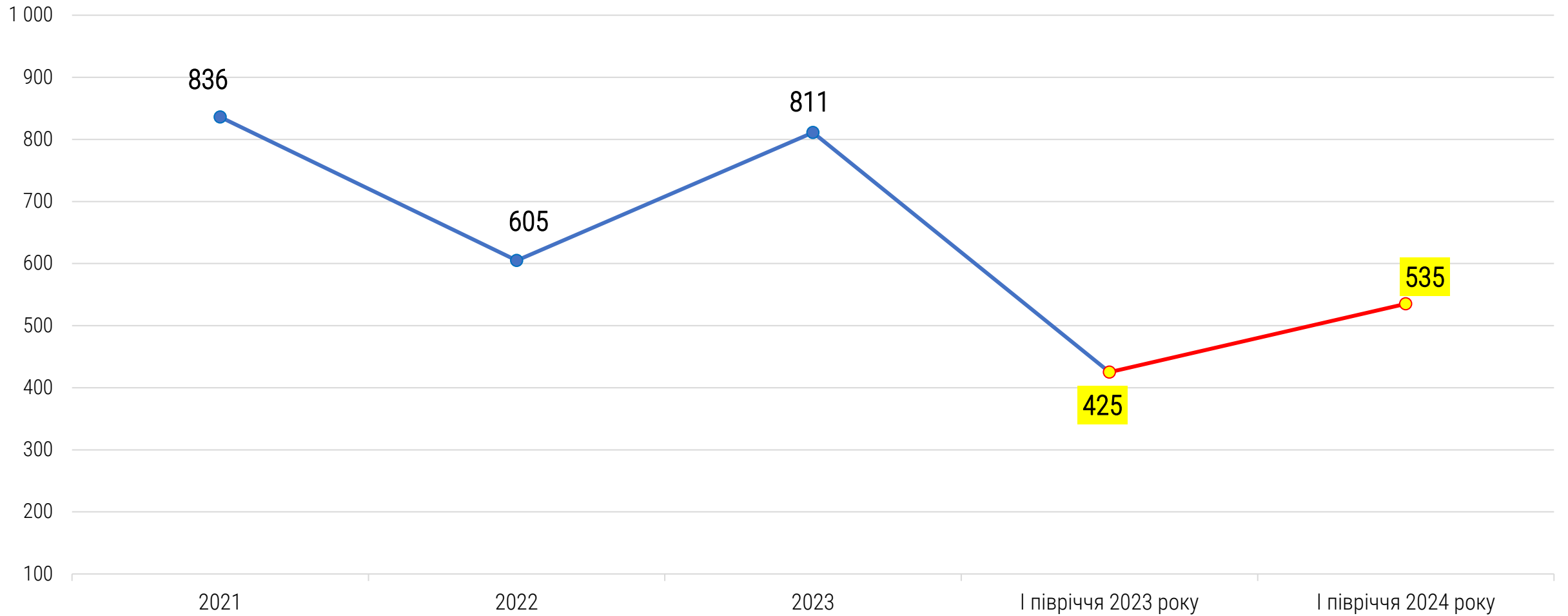
■ оскарження рішень загальних зборів учасників товариств, органів управління

■ пов'язані з правами на акції, частку у статутному капіталі

Питома вага кількості спорів про відшкодування збитків, завданих юридичній особі її посадовою особою, що перебували на розгляді у КГС ВС (серед інших підкатегорій корпоративних спорів), у %

Динаміка корпоративних спорів розглянутих КГС ВС протягом 2021 – I півріччя 2024 років

Неповідомлення учасника про скликання загальних зборів

- ✓ Обставина неповідомлення учасника господарського товариства про скликання загальних зборів у разі оскарження учасником товариства рішень загальних зборів сама по собі не є самостійною підставою для визнання недійсними рішень загальних зборів господарського товариства, однак з урахуванням конкретних обставин справи може бути достатньою підставою для визнання їх недійсними.

Неповідомлення учасника про скликання загальних зборів

✓ Ця обставина може бути підставою для визнання недійсними рішень загальних зборів у разі, якщо учасник товариства, який звертається до суду з позовом про визнання недійсним рішення загальних зборів, **довів не лише факт його неповідомлення, а також довів належними та допустимими доказами, зокрема, але не виключно:**

- існування інших підстав для визнання недійсним рішення загальних зборів;

та /або

- факт того, що він не брав участі у таких зборах, не мав можливості взяти участь у цих зборах, а прийняті на таких зборах рішення суперечать вимогам законодавства та/або статуту товариства, прийняті з порушенням порядку голосування, стосуються безпосередньо його прав та інтересів та порушують їх.

Чиї права порушені?

- ✓ Самі по собі спірні рішення загальних зборів учасників господарського товариства про надання згоди на укладення іпотечного договору щодо передачі майна товариства в іпотеку, про внесення змін і доповнень до іпотечного договору, про підтвердження повноважень директора не стосуються та не порушують прав позивачки на участь у загальних зборах та на участь в управлінні товариством.
- ✓ Звернення з позовом про визнання недійсними рішень загальних зборів після спливу тривалого часу з дати їх прийняття та після звернення банком стягнення на іпотечне майно свідчить про те, що позивачка фактично не погоджується з цими прийнятими рішеннями, наслідком яких є укладення товариством іпотечного договору, на підставі якого відбулося вибуття майна з власності товариства на користь банку.
- ✓ Фактично заявлені позивачкою вимоги стосуються майнових прав самого товариства, прав власності товариства на майно, а дійсними підставами та мотивами звернення до суду з такими позовними вимогами є відновлення майнового стану товариства та його учасників.

Постанова Корпоративної палати КГС ВС від 01.09.2023 у справі № 909/1154/21

Спосіб захисту (визнання недійсним рішення)

- ✓ Позовна вимога про визнання недійсними рішень загальних зборів щодо надання згоди на укладення іпотечного договору, на внесення змін і доповнень до іпотечного договору та про підтвердження повноважень директора товариства, заявлена **лише з підстави неповідомлення** позивачки як учасника товариства про проведення загальних зборів **після спливу тривалого часу** з дня прийняття спірних рішень, **не відповідає ефективному способу захисту** прав та інтересів позивачки у цих правовідносинах, **не призведе до повернення майна** у власність товариства, на яке банк уже звернув стягнення, а тому **не відновить жодних майнових прав позивачки** у спірних правовідносинах, а також **не відновить і права позивачки на участь у загальних зборах**.

Неповідомлення акціонера про зміщення часу проведення загальних зборів

- ✓ Питання застосування норми ст. 35 Закону України «Про акціонерні товариства» щодо обов'язкового/необов'язкового повідомлення про зміщений час (годину) проведення загальних зборів, акціонерів які не з'явилися у визначений день, час та місце проведення загальних зборів для проходження відповідної реєстрації, але при цьому були належним чином повідомлені про обставини проведення зборів.
- ✓ Безумовно організатор проведення загальних зборів має вжити всіх існуючих заходів щодо належного повідомлення усіх акціонерів товариства про зміщення часу проведення, разом з тим, неможливість належного повідомлення (від незалежних на те причин) осіб, що не з'явились на першочергову реєстрацію проведення загальних зборів, не може автоматично слугувати підставою для визнання таких загальних зборів незаконними, а всіх прийнятих на їх зборах рішень - недійсними.

Спосіб захисту для учасника, який хоче поновитися у ТОВ

- ✓ Позивачка – була учасницею та однією з трьох спадкоємиць померлого мажоритарного учасника ТОВ.
- ✓ Рішенням загальних зборів ТОВ було прийнято позивачку як спадкоємицю померлого учасника та збільшено розмір її частки за рахунок 1/3 спадкодавця.
- ✓ Наступним рішенням загальних зборів скасовано попереднє рішення, відмовлено позивачці у прийнятті до складу учасників з часткою спадкодавця, а потім виключено її та інших учасників з ТОВ, прийнято двох нових учасників, збільшено статутний капітал і здійснено перерозподіл часток.
- ✓ Позивачка звернулася з позовом до ТОВ і всіх його учасників про визначення розміру статутного капіталу ТОВ та розміру часток учасників до стверджуваного порушення.
- ✓ Суд апеляційної інстанції визнав неналежним обраний позивачкою спосіб захисту: втрата права власності на частку і статусу учасника товариства за рішенням суду можлива лише у випадках витребування частки із чужого незаконного володіння або переведення на позивача прав та обов'язків покупця частки.

Спосіб захисту (витребування частки із чужого незаконного володіння або переведення на позивача прав та обов'язків покупця частки)

- ✓ Витребування (переведення прав) частки не є єдином можливим способом захисту прав позивача – колишнього учасника товариства, що був виключений, у спорі з учасниками, які вступили до товариства.
- ✓ Навпаки, такі способи захисту застосовуються у чітко визначених законом випадках, зокрема: якщо відповідач незаконно заволодів часткою позивача (належним способом захисту є витребування частки в особи, що незаконно заволоділа нею без відповідної правової підстави, згідно зі ст. 387 ЦК України); якщо порушено переважне право учасником на придбання частки (належним способом захисту є переведення прав покупця); якщо частка була набута безвідплатно в особи, яка не мала права її відчужувати (належним способом захисту є витребування від добросовісного набувача у всіх випадках відповідно до ч. 2 ст. 388 ЦК України); якщо частка була набута оплатно в особи, яка не мала права її відчужувати (належним способом є витребування від добросовісного набувача у випадках, передбачених у ч.1 ст. 388 ЦК України).

Спосіб захисту (визначення розміру статутного капіталу ТОВ та розміру часток учасників)

- ✓ Учасник, якого незаконно виключили зі складу товариства, немає іншого ефективного способу судового захисту порушеного права, окрім як звернення до суду з вимогою про встановлення розміру статутного капіталу товариства та розмірів часток учасників товариства, у межах якого встановлює та перевіряє обставини, пов'язані з законністю виключенням учасника, та надає оцінку добросовісності поведінці відповідачів, які в разі задоволення позовних вимог будуть позбавлені своїх часток або їх частин у грошовому або відсотковому виразі.

Постанова Корпоративної палати КГС ВС від 11.12.2023 у справі № 907/922/21

Компетенція суду vs компетенція загальних зборів учасників товариства

- ✓ Ухвалення судом рішення про визначення розміру статутного капіталу та часток учасників ТОВ не є втручанням у виключну компетенцію загальних зборів учасників товариства.
- ✓ Суд зобов'язаний розглянути спір по суті заявлених вимог щодо законності виключення позивача зі складу учасників товариства, і з огляду на конкретні обставини справи оцінити аргументи сторін щодо підстав виключення учасника та поведінки всіх учасників товариства, встановити інші фактичні дані, які мають значення для вирішення справи. У такому разі господарський суд не підміняє собою загальні збори учасників товариства і не вирішує питання про виключення учасника з товариства, а розглядає спір між колишнім та теперішніми учасниками щодо законності виключення позивача та вступу у товариство нових, тобто захищає права та інтереси фізичних і юридичних осіб (учасників ТОВ) у визначений законом спосіб, що є основним завданням господарського судочинства, яке превалює над будь-якими іншими міркуваннями в судовому процесі

Компетенція суду vs компетенція загальних зборів учасників товариства

- ✓ Відмова суду у вирішенні спору по суті між позивачем – колишнім учасником, якого було виключено (зі складу ТОВ), та товариством і теперішніми учасниками щодо законності виключення, що для позивача мало наслідком позбавлення корпоративних прав, з мотивів відсутності в суду компетенції (повноважень) втручатися в такі правовідносини **суперечить Конституції України і не узгоджується з п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка гарантує кожному право на звернення до суду з позовом щодо його прав та обов'язків цивільного характеру.**

АТ, 100% акцій якого належать державі

- ✓ Державне майно, передане державою до статутного фонду (капіталу) акціонерного товариства, 100 % акцій якого залишається у власності держави, до моменту завершення процедури приватизації (продажу у приватну власність належних державі акцій такого акціонерного товариства) є державною власністю.

Як застосовувати висновок ВП ВС у справі № 917/1212/21

- ✓ Висновки ВС не мають універсального характеру для всіх без винятку справ. З огляду на різноманітність суспільних правовідносин та обставин, які стають підставою для виникнення спорів у судах, з урахуванням фактичних обставин, які встановлюють суди на підставі наданих сторонами доказів у кожній конкретній справі, суди повинні самостійно здійснювати аналіз правовідносин, оцінку релевантності і необхідності застосування правових висновків ВП ВС у кожній конкретній справі

Постанова ВП ВС від 22.03.2023 у справі № 154/3029/14-ц

Як застосовувати висновок ВП ВС у справі № 917/1212/21

- ✓ Застосування правових висновків ВП ВС не є догмою у кожній справі відповідної категорії, оскільки навіть в ухвалі про передачу справи на розгляд ВП ВС, при ухваленні рішення, суд має дослідити усі обставини справи, навіть мотиви звернення з позовом і правовий результат, на який сподівається позивач. Крім того, сам висновок ВП ВС не містить вказівки на його обов'язковість та універсальність у всіх справах зазначеної категорії, незалежно від встановлених судами обставин та наданих сторонами доказів.

Ухвала ВП ВС від 15.03.2023 у справі № 909/1154/21

АТ «Укрзалізниця»

- ✓ До правовідносин стосовно оренди майна АТ «Укрзалізниця» застосовується спеціальне законодавство, яке визначає правовий режим майна цього АТ.
- ✓ Ухвалюючи рішення про утворення АТ «Укрзалізниця» шляхом реорганізації (злиття) підприємств залізничного транспорту та встановлюючи його правонаступництво щодо всього майна, усіх прав та обов'язків зазначених підприємств, держава тим самим фактично висловила своє волевиявлення щодо переходу до товариства права власності на відповідне майно, передане державою до його статутного капіталу, у тому числі права самостійно виступати орендодавцем такого майна. Такий висновок ґрунтується на положеннях спеціального законодавства, яке визначає правовий режим майна АТ «Укрзалізниця».
- ✓ У цій справі висновки, зроблені у постанові ВП ВС від 03.04.2024 у справі №917/1212/21 не є застосовними.

Постанова КГС ВС від 17.07.2024 у справі № 917/730/22

Питання для ВП ВС

- ✓ Яка правова природа рішення загальних зборів учасників товариства? Чи є рішення загальних зборів учасників товариства правочином?
- ✓ Чи є акт приймання-передачі майна до складу капіталу товариства правочином?
- ✓ Чи є належним та ефективним способом захисту позов про визнання недійсним рішення загальних зборів учасників, яким вирішено внести майно до статутного капіталу? Чи достатньо визнати недійсним акт приймання-передачі майна до складу статутного капіталу товариства?
- ✓ Яка сфера застосування концепції «фродоторного правочину»? Чи може бути застосована концепція «фродоторного правочину» до корпоративних правовідносин?
- ✓ Чи може колишній учасник товариства оскаржувати правочин вчинений цим товариством після виходу такого учасника? Якщо відповідь так - за яких обставин?
- ✓ Чи потрібно застосовувати принцип «проникнення за корпоративну завісу», коли учасник, який вийшов з товариства, звертається з позовом про визнання недійсним договору укладеного товариством?

Ухвала КГС ВС від 18.04.2024 у справі № 916/379/23

Верховний
Суд

Касаційний господарський суд

Дякую за увагу!

